

בית המדרש הווירטואלי (V.B.M) ע"ש ישראל קושיצקי שלייד ישיבת הר עציון שיעורים בדרכיה: אישה והלכה

צוות דרכיה, לורי נוביק

קריאת התורה (1): הקריאה

כיצד התפתחה קריאת התורה? מהו אופי החיוב בה? האם נשים חייבות בשמיעת קריאת התורה? מהן ההשלכות של האפשרות שנשים יקראו בתורה?

- [לחצו כאן](#) כדי לראות גרסה מעודכנת של השיעור עם כלי למידה נוספים באתר דרכיה.
- [הרשמו כאן](#) לניוזלטר כדי לקבל עוד עדכונים ותכנים ממיזם דרכיה.
- נשמח לקבל הערות והארות [כאן](#).

מאת לורי נוביק | מחקר: רבקה מנדלבאום | עריכה: הרב עזרא ביק, אילנה אלצפן ושיינע גולדברג

תרגום: שיראל גרסון | עריכה בעברית: עדיה בלנק

ההתחלה

התורה מצווה את בני ישראל להתאסף בסוף כל שנת שמיטה כדי לשמוע את המלך קורא בתורה. התאספות זאת ידועה כמעמד הקהל:

דברים ל"א, י"ב
וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת. בָּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֱ-לֹהֶיךָ בַּמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם. הִקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וְיִרְאוּ אֶת ה' אֱ-לֹהֶיכֶם וְשִׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת.

פעם בשבע שנים, מצוות הקהל מאפשרת לחוות מעין מעמד הר סיני: לשמוע את פסוקי התורה כחלק מחוויה עוצמתית כחלק מכלל העם היהודי, וללמוד מדברי התורה.

לעומת זאת, התקנה של קריאת התורה שבשגרה אינה מצווה מדאורייתא. עם זאת, קריאת התורה הראשונה תוקנה על ידי משה רבנו, עוד לפני מצוות הקהל:

תלמוד ירושלמי מגילה ד, א
משה התקין את ישראל שיהו קורין בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חדשים ובחולו של מועד שנאמר [ויקרא כג מד] וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל.

לפי המשנה, חלק מתקנת משה הייתה ליעד פרשיות מסוימות לראש חודש, לשבתות מיוחדות ולמועדים, המבטאות את משמעות היום.¹ הגמרא מוסיפה כי התקנה הראשונית של קריאת התורה

¹ משנה מגילה ג, ד

וראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים... בפסח קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים בעצרת שבעה שבועות בראש השנה בחדש השביעי באחד לחדש ביום הכפורים אחרי מות ביום טוב הראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים ובשאר כל ימות החג בקרבנות החג... בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין כסדרן ואין עולין להם מן החשבון שנאמר (ויקרא כ"ג) וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו

כוללת שבתות רגילות, ימי שני וימי חמישי, כך שלא יעברו שלושה ימים מלאים שבהם בני ישראל לא יקבלו מנה רוחנית חיונית של קריאה בתורה:²

בבא קמא פב ע"א
דתניא: וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים – דורשי רשומות אמרו: אין מים אלא תורה, שנאמר: הוי כל צמא לכו למים, כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה, נלאו. עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהיו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת, וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי, וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת, כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה.

כבר בתחילת ימינו כעם, חשנו צימאון לקשר הבא באמצעות שמיעת דבר ה'. נראה שזו הסיבה המרכזית לתקנת קריאת התורה הראשונית באמצע השבוע ובשבת.³ קריאות אלה היו קצרות: אדם אחד היה קורא שלושה פסוקים, או שלושה אנשים היו מתחלקים בקריאה וכל אחד היה קורא פסוק. כך נוצר קשר מינימלי אך משמעותי בינינו לבין ה':

בבא קמא פב ע"א
מעיקרא תקנו חד גברא תלתא פסוקי אי נמי תלתא גברי תלתא פסוקי כנגד כהנים ליום וישראלים

תרגום
מתחילה תקנו איש אחד שלושה פסוקים או גם שלושה אנשים שלושה פסוקים כנגד כהנים לויים וישראלים

הייחוס הסמלי של מספר הפסוקים לחלקי העם – כהן, לוי וישראל – מתיישב יפה עם ההלכה שלפיה קוראים קודם לכהן לעלות לתורה ולאחר מכן ללוי.⁴ סמליות זו מדגישה את הקשר בין כלל בני ישראל לבין התורה.⁵ כדי לחזק קשר זה, תיקן עזרא הסופר תקנה נוספת המרחיבה את תקנת משה:

בבא קמא פב ע"א
עשרה תקנות תיקן עזרא: שקורין במנחה בשבת, וקורין בשני ובחמישי... הוא תיקן תלתא גברי ועשרה פסוקי...

תקנת עזרא הוסיפה קריאה בתורה בתפילת מנחה של שבת, ובכך נוסד מבנה מחודש לקריאת התורה: שלושה קוראים ולפחות עשרה פסוקים בסך הכל, במנחה של שבת ובימי שני וחמישי.

יסודות

משה ועזרא קראו בתורה בעצמם בעבור העם.⁶ עזרא שילב בקריאתו מאפיינים הקיימים בקריאת התורה עד היום: אסיפה של כלל הקהילה – גברים ונשים, קריאה מבימה מוגבהת, פתיחת ספר התורה

² הרמב"ם מייחס גם את היבט זה באופן מפורש לתקנת משה: רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים יב, א משה רבינו תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא יהיו שלושה ימים בלא שמיעת תורה

³ הרב יוסף דב סולובייצ'יק, שיעורים לזכר אבא מרי א, "קריאת התורה בשבת, בשני ובחמישי", עמודים קס-קסז... מהי התועלת בקריאה נטולת הבנה? התשובה פשוטה. גם בקריאה כזו, הנפש מתרוממת... המחייב של קה"ת [קריאת התורה] הוא לא מצות לימוד כי אם מצות קידוש הגברא על ידי תלמוד תורה... תקנתו התמקדה בקריאה ושמיעת הדברים ולא הבנתם...

⁴ שולחן ערוך או"ח קלה, ג כהן קורא בתורה ראשון, ואחריו לוי, ואחריו ישראל.

⁵ הרב יוסף דב סולובייצ'יק, שיעורים לזכר אבא מרי א, "קריאת התורה בשבת, בשני ובחמישי", עמוד קנז "תלתא גברי שהם כנגד כהנים לויים וישראלים" ... מייצגים את הקהל עדת ישראל כולו...

⁶ שמות כ"ד, ד, ז ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע.

והגבתו כדי שכולם ייראו, ברכה של הקורא בתורה, ועניית אמן מפי העם המקשיב.

נחמיה ח' א-ח

וַיֹּאסְפוּ כָל הָעָם כְּאִישׁ אֶחָד אֶל הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמַּיִם וַיֹּאמְרוּ לְעֶזְרָא הַסֹּפֵר
לְהָבִיא אֶת סֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת יִשְׂרָאֵל. וַיָּבִיא עֶזְרָא הַכֹּהֵן אֶת הַתּוֹרָה
לִפְנֵי הַקָּהָל מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה וְכָל מִבֵּין לְשִׁמְעַת בַּיּוֹם אֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי. וַיִּקְרָא בּוֹ לִפְנֵי
הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמַּיִם מִן הָאֹרֶז עַד מַחֲצִית הַיּוֹם נֶגֶד הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַמְּבִינִים
וְאֶזְנֵי כָל הָעָם אֶל סֵפֶר הַתּוֹרָה. וַיַּעֲמֵד עֶזְרָא הַסֹּפֵר עַל מִגְדָּל עֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה לְדָבָר...
וַיִּפְתַּח עֶזְרָא הַסֹּפֵר לְעֵינֵי כָל הָעָם כִּי מַעַל כָּל הָעָם הָיָה וַיִּכְפָּתְחוּ עֲמֻדוֹ כָּל הָעָם. וַיִּבְרָךְ
עֶזְרָא אֶת ה' הָאֱ-לֹהִים הַגָּדוֹל וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם אָמֵן אָמֵן בְּמַעַל יְדֵיהֶם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לַה'
אֲפִים אֲרָצָה. וַיִּשְׁוּעַ וּבְנֵי וְשָׂרְבֵיָה יָמִין עֲקֹב שִׁבְתִּי הוֹדִיָּה מַעֲשֵׂיָה קְלִיטָא עֶזְרָיָה יוֹזְבֵד
חֲנַן פְּלִאִיָּה וְהַלְוִיִּם מְבִינִים אֶת הָעָם לַתּוֹרָה וְהָעָם עָמְדָם. וַיִּקְרָאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱ-
לֹהִים מִפְּרֹשׁ וְשׁוֹם שָׁכַל וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא.

מהפסוק האחרון אנו לומדים שעזרא דאג לפרש את התורה בעבור העם כדי שהקריאה תהיה מובנת.
כך שימשה הקריאה כאמצעי הן לשמיעת דבר ה' והן ללימודו ברבים, כפי שהיה במעמד הקהל. מנהג
התרגום, העמדת מתרגם לצד בעל הקורא שהיה חוזר על כל פסוק ומתרגם אותו לארמית, נלמד גם
הוא מקריאתו של עזרא, ומדגיש אף יותר את תפקידה של קריאת התורה כמעמד קהילתי של תלמוד
תורה.⁷ רש"י מסביר כי התרגום בא לוודא שגם אלה שאינם משכילים (בין אם הם גברים או נשים)
יכלו להבין את הקריאה:

רש"י מגילה כא ע"ב ד"ה ובנביא

שהתרגום אינו אלא להשמיע לנשים ועמי הארץ שאינן מכירין בלשון הקודש... ובתרגום של
תורה צריכין אנו לחזור שיהו מבינין את המצות...

קריאת התורה, בדומה למעמד הקהל, מידמה להתגלות במעמד הר סיני הן כמעמד הקשבה לדבר ה'
"ברתת ובזיע"⁸ והן כמעמד לימוד תורה של העם היהודי כולו. הקורא, במובן מסוים, ממלא את תפקידו
של ה' או של משה רבנו מתווכו, והעם עונה למוסר את דבר ה'. התלמוד הירושלמי מציג השוואה זו
באופן מפורש בהתייחסותו למתרגם:

תלמוד ירושלמי מגילה ד, א

ר' חגי אמר: ר' שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא [נכנס לבית כנסת]. חמא חונה קאים מתרגם
ולא מקים בר נש תחתוהי [ראה את חונה עומד (לקרוא) ומתרגם ולא מעמיד בן אדם תחתיו].
א"ל [אמר ליה] אסור לך. כשם שניתנה ע"י [על ידי] סרסור, כך אנו צריכין לנהוג בה ע"י [על
ידי] סרסור... [דברים ה', ה], אנכי עמד בין ה' וביניכם בעת ההוא להגיד לכם את דבר ה'..."

הגרי"ד סולובייצ'יק מפתח רעיון זה אף יותר:

הרב יוסף דב סולובייצ'יק, שיעורים לזכר אבא מרי ב, "בענין תקנת משה", עמוד רי
...קריאת התורה בציבור זהה היא עם חווית עמידה לפני השכינה כבמעמד הר סיני. יש
בתופעה הזאת משום שיחזור המפגש בין הקב"ה [הקדוש ברוך הוא] וכנסת ישראל, והוא טמון
בחובה. בשמעו הקריאה, צריך הציבור לצייר בנפשו כאלו עכשיו התורה ניתנת מסיני, בקולות
וברקים ובקול שופר חזק מאוד.

⁷ מגילה ג ע"א

מאי דכתיב "ויקראו בספר תורת האלקים מפרש ושום שכל ויבינו במקרא". ויקראו בספר תורת האלקים – זה
מקרא, מפרש – זה תרגום, ושום שכל – אלו הפסוקים, ויבינו במקרא – אלו פסיקי טעמים, ואמרי לה: אלו המסורת.

⁸ ברכות דף כב ע"א

דתניא: "והודעתם לבניך ולבני בניך" [דברים ד', ט], וכתוב בתריה "יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב" [דברים
ד', י], מה להלן באימה וברתת ובזיע אף כאן באימה וברתת ובזיע...

שחזור סמלי של מתן תורה דורש ייצוג סמלי של העם היהודי. אולי זו הסיבה לכך שבשביל קריאת התורה נדרש מניין של עשרה גברים.

משנה מגילה ד, ג
אין פורסין על שמע, ואין עוברין לפני התיבה, ואין נושאים את כפיהם, ואין קורין בתורה, ואין מפטירין בנביא... פחות מעשרה...

פוסקי הלכה רבים רואים את קריאת התורה כדבר שבקדושה, מעשה המקדש את שם ה'.⁹

חובה

ראינו לעיל שתקנת משה רבנו כללה לפחות קורא אחד ושלושה פסוקים, ובתקנת עזרא יש צורך בלפחות שלושה קוראים ועשרה פסוקים בסך הכול. על גבי זה, מובא במשנה כי בקריאות התורה של שבת ושל מועדים מספר העליות משנה בהתאם למאפיינים המיוחדים של כל יום:

משנה מגילה ד, ב
בראשי החדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא... זה הכלל כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה ביום טוב חמשה ביום הכפורים ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן ומפטירין בנביא

בחלק מהקריאות, המשנה מתירה להוסיף למספר הקוראים (בפועל, היתר זה מוגבל בדרך כלל רק לשבתות ולשמחת תורה).¹⁰ המשנה גם מזכירה את הקורא בנביאים, המפטיר, שקודם קורא בתורה כדי להראות לה כבוד¹¹ אך אינו נחשב במניין העולים.¹²

ראינו לעיל שקריאת התורה מחייבת נוכחות של מניין. מצוות קריאת התורה בדרך כלל נתפסת כחובת הציבור.¹³ על היחיד להשתתף בחובת הציבור, אך ייתכן שהוא יהיה חייב בכך רק אם אחרת לא יתקיים מניין.

הגמרא מספרת שרב ששת היה לומד בזמן קריאת התורה:

⁹ משנה ברורה קמג, א
בפחות מעשרה – דהוא דבר שבקדושה ואינו בפחות מ' דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל ואתיא בגז"ש [בגזרה שוה] דתוך תוך כתיב הכא תוך בני ישראל וכתוב התם הבדלו מתוך העדה הזאת ואין עדה פחותה מעשרה. אולם יש אחרים, הר"ן ביניהם, הרואים בדרישה למניין כאן כתקנה מדרבנן עצמאית ולא כסימן להיותו דבר שבקדושה: הר"ן על הרי"ף מגילה יג ע"ב בדפי הרי"ף
ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא בפחות מעשרה. דתקנתא דרבנן הוא ולא תקון אלא בצבור.

¹⁰ שולחן ערוך אורח חיים רפב, א
מוציאין ס"ת [ספר תורה] וקורין בו שבעה; ואם רצה להוסיף, מוסיף. הגה: וה"ה [והוא הדין] ביום טוב מותר להוסיף על מנין הקוראים... וי"א [ויש אומרים] דביו"ט [שביום טוב] אין להוסיף (ר"ן פרק הקורא) וכן נהגו במדינות אלו מלבד בשמחת תורה שמוסיפין הרבה

¹¹ מגילה כג ע"ב
דאמר עולא: מפני מה המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה – מפני כבוד תורה, וכיון דמשום כבוד תורה הוא – למנינא לא סליק.

¹² שולחן ערוך אורח חיים רפב, ד
נוהגים לקרות שבעה ולגמור עמהם הפרשה ואומר קדיש, וחוזר וקורא עם המפטיר מה שקרא השביעי. הגה: וכן נוהגים ביום טוב שאין מפטיר ממנין הקוראים,

¹³ ישנם פוסקי הלכה הרואים את קריאת התורה כחובת יחיד. על כל אדם שיש עליו חובה להקפיד לצאת ידי חובת המצווה. כך למשל, אם קריאת התורה היא חובת יחיד, אזי מי שפספס אותה צריך לחפש קריאה נוספת. בדומה לכך, אם קריאת התורה היא חובת יחיד, בעל הקורא ממלא את החובה בשם כל יחיד ויחיד: שו"ת ראב"ן עג
...שעזרא תיקן לישראל שיהו קורין בתורה בב' וה' ובשבת והקורא בתורה מוציא את הציבור ידי חובתו מקריאה, לפיכך הרי הוא אומר לציבור אתם צריכין לברך ולקרות כמוני תסכימו לקריאתי ולברכתי ותברכו עמי והם עונין ומברכין...

ברכות ח ע"א
רב ששת מהדר אפיה וגריס [מחזיר פניו ולומד], אמר: אנן בדידן ואינהו בדידהו [אנחנו בשלנו והם בשלהם].

רש"י שם
מהדר אפיה וגריס – משנתו, כשקורין בספר תורה.

אף שייתכן שרב ששת היה מקרה יוצא דופן, לפי הפשט של גמרא זו משתמע שלא הייתה לו חובה אישית לשמוע את קריאת התורה, וניתן להסיק מכך שזו חובת הציבור.

ואכן, הרמב"ן רואה את קריאת התורה כחובת הציבור. הוא מבחין באופן מפורש בין קריאת התורה לקריאת מגילה בפורים, שהיא חובת היחיד (חובה אישית):

מלחמת ה' מגילה ג ע"א (בדפי הריף)
... השנוים במשנתנו [אין פורסין את שמע... ואין קורין בתורה.... פחות מעשרה] כולם חובות הציבור הן ואין אלא במחויבים בדבר אבל מגילה כשם שהציבור חייב כך כל יחיד ויחיד חייב...

הרמב"ן מדגיש כי חובת הציבור היא בגדר חובה בעבור מי ש"מחויבים בדבר". אין זה ברור לחלוטין למה הוא מתכוון,¹⁴ בין השאר משום שטבען של חובות ציבור בעצמו שנוי במחלוקת. אפשרות אחת היא שברגע שקריאת התורה מתקיימת, אין חובה על היחיד לשמוע אותה.¹⁵ לחלופין, אולי אין על היחיד חובה כל עוד יש מניין אנשים המקשיבים לקריאת התורה.¹⁶ או לחלופין, אולי כל הנוכחים מחויבים בשמיעת קריאת התורה.

בגמרא מובא כי רבא סובר שעלינו לנהוג כפי שנהגו בזמנו של עזרא וללוות את קריאת התורה בהקשבה פעילה. ייתכן שאפילו רבא רואה את קריאת התורה כחובת הציבור, אולם היא דורשת הקשבה פעילה של המתפללים כמחוות כבוד לתורה.¹⁷

סוטה לט ע"א
אמר רבא בר רב הונא: כיון שנפתח ספר תורה – אסור לספר אפילו בדבר הלכה, שנאמר: וכפתחו עמדו כל העם, ואין עמידה אלא שתיקה, שנאמר: [והוחלתי כי לא ידברו כי עמדו לא ענו עוד. ר' זירא אמר רב חסדא, מהכא: ואזני כל העם אל ספר התורה.

השולחן ערוך מציג מגוון דעות לגבי מה נדרש מהנוכחים בזמן קריאת התורה. בסופו של דבר הוא כותב כי הקשבה פעילה לקריאה היא בהחלט ראויה, אך אינה בגדר חובה ברורה. הוא מנגיד את זה לחובת היחיד מן התורה לשמוע [פרשת זכור ופרשת פרה](#):

¹⁴ הר"ן כותב שלפחות שישה מהם צריכים שלא לשמוע את קריאת התורה לפני כן:
הר"ן על הרי"ף מגילה ג ע"א

... דכל אותם דקא חשיב התם חובת צבור הם ואין עושין אותם אא"כ [אלא אם כן] ב' או רובם מחויבים בדבר כגון שלא שמעו קדיש וברכו...

¹⁵ צפנת פענח הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יב
דהיכא שיש ציבור אז היחיד פטור מקריאה משא"כ [מה שאין כן] אם ליכא ציבור אז מוטל החיוב על כאו"א [כל אחד ואחד] שיהיה עשרה לקריאת התורה.

¹⁶ ספר שבולי הלקט ענין תפילה לט
דין מצות צבור לשמוע קריאת התורה... וכתב בעל הלכות גדולות הני מילי דמותר כרב ששת דאיכא עשרה דצייתין אבל ליכא עשרה דצייתין לא ורבוותא אחריני פריקו דווקא רב ששת דתורתו אומנותו אבל כולי עלמא לא... ומצאתי בשם הר"ר שמחה זצ"ל והאידנא אמאי נהוג עלמא לקרות ולעיין בספרים בעוד שהן קורין ויש לומר דדוקא לספר אסור ואפי' [לן] בהלכה כדי שלא נטרדין שאר השומעין את התורה ומצוות התלויות בה אבל לקרות לפניו בלחש שאין בכך לחוש שפיר דמי. מיהו תימה לר' שגם הוא מצוה לשמוע קריאת התורה דכתיב ואזני כל העם אל ספר התורה ואם יקרא בספר יתן לבו להבין את שלפניו ולא יכול להבין מה שקורין הלכך נראה שיהא אסור: לחלופין, ייתכן שגמרא זו תומכת בשיטה שלפיה קריאת התורה היא חובת יחיד.

שולחן ערוך אורח חיים קמו, ב
כיון שהתחיל הקורא לקרות בס"ת [בספר תורה], אסור לספר אפילו בד"ת [בדברי תורה],
אפילו [לן] בין גברא לגברא, ואפילו אם השלים הוא הפרשה; ויש מתירים לגרוס (פי' ללמוד)
בלחש, וי"א [ויש אומרים] שאם יש י' דצייתי (פי' המשימין לבם) לס"ת [לספר תורה], מותר
לספר (בד"ת [בדברי תורה])... ולקרות שנים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה, שרי.
וכל זה אינו ענין לפרשת זכור (דברים כה, יז – יט) ופרשת פרה (במדבר יט, א – כב), שהם
בעשרה מדאורייתא, שצריך לכוין ולשומעם מפי הקורא; והנכון שבכל הפרשיות ראוי למדקדק
בדבריו לכוין דעתו ולשומעם מפי הקורא.

הדעה הסוברת כי קריאת התורה היא חובת הציבור התקבלה על ידי רבים, כולל פוסקי הלכה של הדור
האחרון כגון הרב שלמה זלמן אויערבך והרב עובדיה יוסף.¹⁸ הרב אויערבך כותב כי חובת שמיעת
קריאת התורה חלה רק על הנוכחים בבית הכנסת.

הליכות שלמה פרק יב קריאת התורה, מילואים יז
מצוה על כל המתפללים לשמוע את קריאת התורה... ובני חו"ל [חוץ לארץ] הבאים לארץ ישראל
בשנים שאין קריאת הפרשיות שוה, ומפסידים שמיעת פרשה, אין צריכים להשלים ולשמוע
הפרשה שחיסרו, דקריאת התורה הוי חובת הצבור. מילואים: בענין קריאת התורה אם היא
חובת ציבור או חובת כל יחיד ויחיד... חיובא ליכא אלא בציבור של תפלה.

נשים ושמיעת קריאת התורה

כעת, לאחר שבחנו את אופייה של חובת קריאת התורה, נוכל להתקדם ולעסוק באפשרות של נשים
להאזין לקריאת התורה או לקרוא בתורה.

לפי הגישה הרווחת שקריאת התורה היא אכן חובת הציבור, חובתו הבסיסית של היחיד היא לוודא
שיתקיים מניין. מאחר שאישה אינה נספרת למניין, היא אינה יכולה להיכלל בחובת הציבור לקיים מניין.

כמה פוסקי הלכה ראשונים מציעים הסבר שונה לכך שנשים אינן חייבות בשמיעת קריאת התורה. הם
רואים את קריאת התורה כמעמד קהילתי של לימוד תורה, ומסיקים כי פטור נשים ממצווה הפורמלית
של תלמוד תורה כולל גם פטור לנשים מקריאת התורה. זאת בניגוד לנערים שטרם הגיעו לגיל מצוות,
שאננם חייבים בעצמם בתלמוד תורה אך אבותיהם חייבים ללמד אותם.

בית הבחירה (מאירי) מגילה כג ע"א
... והיא פטורה, ומ"מ [ומכל מקום] קטן... ויש לו שייכות בתלמוד תורה ושאחרים מצווין ללמדו.

אף שהעובדה שנשים פטורות משמיעת קריאת התורה נראית מובנת מאליה בקרב חכמינו הראשונים,
אנו מוצאים אמירה פחות חד משמעית במסכת סופרים:

מסכת סופרים יח, ד
יש שקורין ספר קינות [=מגילת איכה] בערב, ויש שמאחרין עד הבקר לאחר קריאת
התורה... אם יודע הוא לתרגמו מוטב, ואם לאו נותנו למי שיוודע לתרגמו בטוב, ומתרגם לפי
שיבינו בו שאר העם והנשים והתינוקות, שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים, וכל שכן
זכרים... ומן הדין הוא לתרגם לעם לנשים ולתינוקות כל סדר וסדר ונביא של שבת לאחר
קריאת התורה

"שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים" מרמז על כך שלנשים יש חובה בקריאת התורה. עם

¹⁸ שו"ת יביע אומר חלק ד יורה דעה לא
... ובאמת שאף עצם שמיעת קריאת ס"ת [ספר תורה] בצבור אינו חיוב פרטי על כל יחיד מהקהל, אלא חובה
כללית על הציבור.

זאת, בקריאה מעמיקה יותר ניתן לראות שככל הנראה מסכת סופרים מתכוונת באופן ספציפי למגילת איכה (ובמקרה זה, השימוש במונח "חובה" אינו ברור),¹⁹ בעוד ששמיעת התרגום של קריאת התורה היא רצויה בעבור נשים אך אינה בגדר חובה.

כפי שראינו לעיל, תרגום קריאת התורה התחיל בין השאר בשביל נשים, כדרך להבנת התורה והמצוות בקרב כל חלקי העם. נשים היו חלק מעמד הקהל ונכללו בקריאתו של עזרא. האם להיסטוריה עשירה זו של נשים שהאזינו לקריאת התורה יש השלכות הלכתיות?

לפי המגן אברהם, התשובה היא כן. הוא מפרש את הביטוי "קריאת ספר" במסכת סופרים באופן נרחב. בהתבסס על ביטוי זה, על חובת הנשים במעמד הקהל ועל קטע בגמרא (שתכף נגיע אליו), הוא מציע שאישה עשויה להיות חייבת בשמיעת קריאת התורה, לפחות כאשר היא נוכחת בזמן הקריאה:

מגן אברהם רפב, ו

... משמע מכאן [מגילה כג ע"א] דאשה חייבת לשמוע קריאת התורה ואע"פ [ואף על פי] שנתקנה משום ת"ת [תלמוד תורה] ונשים אינן חייבות בת"ת [בתלמוד תורה] מ"מ [מכל מקום] מצוה לשמוע כמו מצות הקהל שהנשים והטף חייבים בה עס' [עין סימן] קמ"ו... במ"ס פי"ח [במסכת סופרים פרק י"ח] כתוב הנשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים ומצוה לתרגם להם שיבינו עכ"ל [עד כאן לשונו] וכאן נהגו הנשים לצאת חוצה.

המגן אברהם מסיים את דבריו באזכור הנוהג של נשים בקהילתו לצאת מבית הכנסת בזמן קריאת התורה. הוא לא מספק הסבר לכך שנשים יצאו מבית הכנסת בזמן קריאת התורה. (אולי הדבר נבע מכך שהפסוקים לא תורגמו ליידיש.) הכרתו בנוהג זה מבלי להתנגד אליו מעידה על הסכמה כי אישה חייבת לשמוע את קריאת התורה רק אם היא נוכחת בזמן הקריאה.²⁰

כמה מאות שנים לאחר מכן, בעל ערוך השולחן דוחה את ההשוואה למעמד הקהל וטוען שנשים אינן חייבות בקריאת התורה בשום אופן. הוא מסביר שקריאת התורה קשורה למצוות תלמוד תורה, וכן מציין שקריאת התורה היא מצוות עשה שהזמן גרמא שממנה נשים פטורות בדרך כלל,²¹ כפי שהציעו התוספות כמה מאות שנים לפני כן (להלן).²²

ערוך השולחן אורח חיים רפב, יא

ונ"ל [ונראה לי] דלאו חיוב גמור קאמר [מסכת סופרים] אלא דומיא דתינוקות שהרי פטורה מתלמוד תורה ועוד דאין לך זמן גרמא יותר מזו... ואין לדמות למצות הקהל שצוה התורה הקהל את העם האנשים והנשים והטף שזו היא מצוה מיוחדת פעם לשבע שנים שהיה המלך בעצמו קורא ספר משנה תורה שהם דברי כבושין אבל שנאמר שמחוייבות בכל שבת בקריאת התורה וודאי הוא מילתא דתמיה ומעשים בכל יום יוכיחו וע"פ [ועל פי] רוב א"א [אי אפשר] להן לשמוע...

¹⁹ בני בנים ב, י

... כי קריאת ספר שנקטו במסכת סופרים פרושה ספר קינות שמירי בו...

²⁰ שו"ת בני בנים ב, י

ומה שחידש במגן אברהם... שנשים חייבות לשמוע קריאת התורה... לע"ד [לעניות דעתי] החיוב הוא כשהן כבר נמצאות בבית הכנסת...

²¹ אך ייתכן שהפטור אינו חל על חובות ציבור.

שו"ת משנה הלכות חלק ו סימן שכו

דנראה לומר דוקא מצוה שהוא על כל יחיד אמרינן מ"ע שהז"ג [מצוות עשה שהזמן גרמן] נשים פטורות אבל מ"ע [מצוות עשה] של ציבור אפילו ז"ג [זמן גרמן] נשים ג"כ [גם כן] חייבות אם לא שיש לימוד לפטור להדיא ודו"ק.

²² הרב דוד אויערבך מציע שהפטור ממצוות עשה שהזמן גרמן לא חל על קריאת התורה בשבת, שכן נשים חייבות ברוב מצוות השבת.

הליכות ביתה, סימן ט, סעיף א, הערה ב

ואפ"ל [ואפשר לומר] דסברי דהגם שעצם המצוה הוי זמ"ג [זמן גרמא] אפ"ה [אפילו הכי] כיון דנשים חייבות בכל מעשה שבת דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה ובכלל זה הוי כל חיובי שבת... א"כ [אם כן] גם קריאת התורה נהי שמצוה זו בכללותה אינה מיוחדת לשבת מ"מ [מכל מקום] מאחר שבשבת קורין בו שבעה דמיה לשאר חיובי שבת נשים חייבות בהן אע"פ [אף על פי] שהן מצ' שהז"ג [מצוות עשה שהזמן גרמא]

הקונצנזוס ההלכתי הוא שנשים אינן מחויבות לשמוע את קריאת התורה, והנהוג המקובל ברוב הקהילות משקף זאת. כפי שמציין ערוך השולחן, שמיעת קריאת התורה מדי שבוע אינה אפשרית בעבור נשים רבות. עם זאת, נשים המגיעות לשמוע את קריאת התורה ראויות לשבח.

אפילו בהיותה פטורה, על אישה להאזין בקשב רב כאשר היא נוכחת בזמן קריאת התורה. בכך היא [משתתפת מרצון](#) בקיום מצווה קהילתית.

הרב צבי שכטר, צאי לך בעקבי הצאן, עמ' 22
...ואפילו לדעת החולקין על המג"א הנ"ל [המגן אברהם הנזכר לעיל], מכ"מ [מכל מקום], אילו באו לביה"כ [לבית הכנסת] היו מקיימות עכ"פ [על כל פנים] מצות קרה"ת [קריאת התורה] בתורת אינו מצווה ועושה...

בדומה לדינונו בנוגע [לתפילה בציבור](#), גם ביחס לקריאת התורה אין זה ברור אם גברים חייבים בה מעבר לכך שיש לוודא שאכן מתקיים מניין, בעוד שמוסכם כי נשים אינן חייבות בכך. מצד שני, כאשר אישה שומעת את קריאת התורה, היא נחשבת לחלק מהקהילה ומקיימת את המצווה. (הרחבה נוספת ראו [כאן](#).)

נשים רבות המגיעות באיחור לבית הכנסת משלימות את תפילת שחרית בזמן קריאת התורה. הרב אלישיב פוסק כי נוהג זה אינו אידיאלי:

הרב יצחק יעקב פוקס, הליכות בת ישראל ו', 2:49, 104-105.
[104]...הגאון הרב יוסף שלום אלישיב אומר שמכיוון שביכולתן של רוב הנשים כיום להבין את קריאת התורה, מומלץ מאוד שהן ישארו בבית הכנסת ויאזינו לקריאת התורה. [טקסט 49]... אישה המגיעה באיחור לבית הכנסת בשבת יכולה להתפלל את תפילת שמונה עשרה בזמן קריאת התורה [105], זאת בהסתמך על פסיקתו של הגאון רבי יוסף שלום אלישיב כי עדיף שאישה תפספס את קריאת התורה מאשר פספוס זמן תפילה.

לפי הרב אלישיב, מותר לאישה המגיעה באיחור לבית הכנסת להתפלל תפילת שמונה עשרה בזמן קריאת התורה רק אם אחרת היא עלולה לפספס את זמן תפילת שחרית. במקרים אחרים, עדיף שאישה תמתין עם השלמת התפילה עד אחרי קריאת התורה כדי שתוכל להאזין לה. כך, כפי שמציין הרב צבי שכטר, היא תוכל לקיים את מצוות שמיעת קריאת התורה.

מדוע אין נשים רבות יותר מגיעות לקריאת התורה?
במעמד הקהל, החל בסוף כל שנת שמיטה, משתתפים כל אחד ואחת מבני ישראל בשמיעת קריאת התורה, כחיזוק לאמונה ולקיום המצוות.

בתחילה, שפת היום יום של העם היהודי הייתה עברית, מה שאפשר גם לבורים להבין את דברי התורה במעמד הקהל ובאופן כללי.

אך בתקופת שיבת ציון מבבל, בימי עזרא ונחמיה, בני ישראל דיברו ארמית, ולכן בקריאתו עזרא שם דגש על הנגשה לכל רבדי העם. עזרא וידא שכולם יוכלו לראות את התורה ולשמוע את הקריאה, וכן שהפסוקים יתורגמו לארמית. מאחר שנשים פטורות ממצוות לימוד תורה, קריאת התורה הונגשה בעבור הנשים בזכות התרגום.

בזמנו של המגן אברהם, לעומת זאת, בקהילות מסוימות נשים נהגו לצאת מבית הכנסת בזמן הקריאה בתורה. ייתכן שהיה זאת משום שהקריאה כבר לא תורגמה, או מפני שהיה קשה להן לעקוב אחר הקריאה. עם זאת, גם כיום, כאשר רוב הנשים בארץ ישראל דוברות עברית וישנם חומשים רבים עם תרגומים או פירושים, נשים רבות אינן מגיעות לבית הכנסת בשבת בבוקר. גם רוב הנשים שמגיעות, מגיעות רק למוסף ומשלימות את תפילת שחרית בזמן קריאת התורה. בעוד שבמקרים רבים הסיבה שנשים אינן מגיעות לקריאת התורה היא בגלל עיסוק במחויבויות אחרות, כגון טיפול בילדים, לעיתים

אין זה המצב.

בהתחשב בכך שבמקורה של קריאת התורה היא הייתה מיועדת גם לנשים כמו לגברים, והיא עדיין מהווה הזדמנות לקיים מצווה, מה ניתן לעשות כדי לעודד נוכחות נשית רבה יותר בזמן הקריאה?

ראשית, ניתן ללמד נשים על ההזדמנות לקיים מצווה הטמונה בשמיעת קריאת התורה, וכן להסביר כי השלמת התפילה בזמן קריאת התורה מותרת רק כמוצא אחרון המוגבל [לתפילת שמונה עשרה](#), אם האישה עלולה לפספס את זמן תפילת שחרית.

שנית, ניתן להנגיש יותר את קריאת התורה בעבור נשים. בתי הכנסת יכולים לדאוג לאקוסטיקה ולתאורה מתאימים בעזרת הנשים כדי לאפשר לנשים לשמוע ולעקוב אחר קריאת התורה משם. אפשרות נוספת היא [להעביר את ספר התורה ליד \(או בתוך\)](#) עזרת הנשים. ניתן לעשות מאמץ כך שנשים יוכלו לראות את ההגבהה.

אלו אינם רעיונות חדשים. כפי שראינו, קריאת התורה במקורה הייתה אמורה להיות מעמד שבו כל בני ישראל לוקחים חלק, בדומה למעמד הר סיני שבו גם נשים נכחו. בנושא זה נוכל לשאוב השראה מיהודי קוצ'ין שבהודו, שיצרו [מבנה](#) שנועד לקירוב קריאת התורה לנשים בבית הכנסת באופן שמדמה זאת למעמד הר סיני.²³

ברברה סי ג'ונסון, "קוצ'ין: המוזיקה של נשים יהודיות". האנציקלופדיה של נשים יהודיות, ארכיון הנשים היהודיות

בנות יהודיות רבות מקראלה למדו בעברית יחד עם בנים (לעיתים בבתי ספר מעורבים, ולעיתים בנפרד), למדו מגיל צעיר לקרוא את התפילות בעברית ואת פרשת השבוע, יחד עם טעמי המקרא. נשים הגיעו לבית הכנסת בשבתות ובחגים, כאשר קריאת התורה נעשתה על בימה שניה מלמעלה (הייחודית למבנה בתי הכנסת בקראלה) במרפסת מול עזרת הנשים, המופרדת רק על ידי מחיצה מסורגת, דרכה יכלו לראות את ספר התורה ולעקוב אחר הקריאה והתפילות. נשים מבוגרות מסוימות היו ידועות בבקיאותן בשפה העברית, ולעיתים היתה זו סבתא או דודה שלימדה נערים צעירים כאשר הם התכוננו לקריאת הפרשה וההפטרה הראשונה שלהם בבית הכנסת.

קריאת התורה באופן שמאפשר לנשים לשמוע ולהתקרב לספר התורה מעבירה מסר עוצמתי ומשמעותי. בקהילת קוצ'ין, הבימה השנייה מול מרפסת עזרת הנשים משקפת ומשמרת מסורת איתנה של עיסוק נשים בלימוד תורה.

קריאת התורה על ידי נשים

מי יכול לקרוא בתורה בציבור? בימי קדם, כל עולה לתורה היה קורא את העלייה שלו. בגמרא מובא כי ההלכה הבסיסית היא ש"הכל" יכולים להיספר כחלק משבעת העולים-הקוראים בתורה בשבת, כולל נשים.²⁴ עם זאת, אותה ברייתא מלמדת כי בפועל נשים אינן קוראות בתורה בשל סיבה משנית: כבוד

²³ ניתן למצוא כאן.

²⁴ נראה כי הר"ן רומז שהלכה זו מוגבלת לשבת (מה שמתיישב יפה עם הכתוב ב"הליכות ביתה" בהערה 19). המשנה ברורה מביא בדבריו ציטוטים מפוסקי הלכה המסכימים עם גישה זו. אולם חלקם, כולל המאירי, טוענים שההיתר התיאורטי יכול לחול באופן תיאורטי על כל קריאות התורה. הרב עובדיה יוסף מציג עמדה זו בהקשר לנער שטרם הגיע למצוות, אך בסופו של דבר פוסק שהוא יכול לקרוא בתורה בשבת: הר"ן על הרי"ף מגילה טו ע"א בדפי הרי"ף קטן קורא בתורה. להשלים למנין ז'...

משנה ברורה סימן רפב, יא
למנין שבעה – אבל לא למנין שלשה [מ"א] ובעולות שבת כתב עוד דה"ה למנין דה"ו שיש בר"ח ויו"ט ויוה"כ ג"כ אין עולה.

בית הבחירה (מאירי) מגילה כג ע"א
הכל עולין למנין שבעה או לאיזה מנין של קריאת התורה.

הציבור.

מגילה כג ע"א

תנו רבנן: הכל עולין [נספרים] למנין שבעה, ואפילו קטן ואפילו אשה. אבל אמרו חכמים: אשה לא תקרא בתורה, מפני כבוד צבור.

אנו דנות בכבוד הציבור ובהלכות הנובעות מכך כאן (בקרוב). הנושא שבו אנו מתמקדות כעת, לעומת זאת, הוא העיקרון העומד מאחורי ההיתר לנשים לקרוא באופן כללי, אפילו באופן תיאורטי, בהתחשב בכך שנשים אינן נספרות למניין עשרה של קריאת התורה וההסכמה הרווחת כי נשים פטורות משמיעתה.

פוסקי הלכה הסבירו את העיקרון במספר דרכים, זאת בהסתמך על הבנתם את תפקידו ההלכתי של הקורא בתורה.

א. **הוצאה ידי חובה** – האם תפקידו של הקורא בתורה הוא להוציא אחרים ידי חובת קריאת התורה? רק אדם המחויב במצווה יכול להוציא אחרים ידי חובת אותה מצווה.

משנה ראש השנה ג, ח

זה הכלל כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתו.

אם נשים מחויבות לחלוטין בקריאת התורה כמו גברים, יהיה מובן מדוע נשים נספרות כחלק משבעת העולים. למעשה, טיעון זה הוא מה שהביא את המגן אברהם להציע כי נשים אכן חייבות בקריאת התורה.

עם זאת, לאור העובדה שגישתו של המגן אברהם אינה מקובלת להלכה, ניתן לטעון במקום זאת כי בקריאת התורה רק **חלק** מן הקוראים-העולים צריכים להיות מחויבים, וחז"ל ביקשו להרחיב את מעגל הקוראים הפוטנציאליים מעבר לאלו היכולים להוציא ידי חובה כדי להקל על מציאת שבעה אנשים שבאמת יודעים לקרוא בתורה.

שו"ת הריב"ש שכו

וכשהתקינו שיהיו שבעה קורין בתורה, היתה התקנה שהקטן היודע לקרות יעלה למנין ז', כדי שלא להטריח הצבור להיות כל הז' גדולים, ואולי לא ימצאום יודעים לקרות. ואפי' [לו] אשה התירו מטעם זה, אם לא מפני כבוד הצבור; ומכל מקום, בכלל קטנים לא התירו.

גישה זו עשויה להסביר כיצד נשים יכולות להיספר כקוראות בתורה אך לא להיספר למניין הדרוש לקריאה. הר"ן, רבנו ניסים, מציע כי נשים יכולות להיות **חלק** מן הקוראים אך **לא כולם**, כיוון שנשים אינן יכולות להוציא ידי חובת קריאת התורה:

ר"ן מגילה יג ע"א בדפי הרי"ף

הכל עולין למנין שבעה ואפילו אשה ואפי' [לו] קטן. פי' [רוש] עולין להשלים קאמר ולא שיהו כולם קטנים ולא נשים דכיון דלאו בני חיובא נינהו לא מפקי לגמרי.

המספר המינימלי הדרוש של קוראים גברים כדי להוציא את הקהילה ידי חובה עשוי להיות ספציפי. ייתכן שהמספר המינימלי הוא **שלושה** קוראים, לפי מספר הקוראים בתקנת עזרא, מה שמותיר ארבע עליות פתוחות לנשים. אפשרות אחרת היא שאולי מספיק שיהיה קורא **אחד** שיוציא ידי חובה, בהתאם

שו"ת יחזה דעת ד, כג

בסיכום: קטן שהגיע לחינוך, שיועד למי מברכים, מבן שש שנים ולמעלה, עולה לספר תורה למנין שבעה... וכל שכן שעולה לעליית מפטיר. ויכול לקרות בתורה בעצמו פרשת עלייתו.

לתקנת משה, מה שיותר חמש עליות פתוחות לנשים, אחרי שכהן ולוי יעלו לתורה.^{25 26}

בית הבחירה (מאירי) מגילה כג ע"א
יש מי שאומר שמ"מ [שמכל מקום] צריך בכל קריאה קורא אחד גדול והואיל וקרא אחד כבר
נשלמה תקנת משה רבינו ואין כאן עוד קריאה אלא מתקנת עזרא שלא היה מנין הקוראים
מתקנת משה רבינו אלא גוף הקריאה לבד ויכול להשלים הקריאה על ידי אשה או קטן אבל לא
שתעשה כל הקריאה ע"י [על ידי] אשה וקטן.

לחילופין, כפי שהמהר"ם פוסק לגבי עבדים (הפטורים ממצוות עשה שהזמן גרמן בדומה לנשים), ייתכן
שהמשנה מתירה לאישה להיספר רק לעלייה השביעית:
הגהות מיימוניות הלכות תפילה ונשיאת כפים יב, יז
אין לקרות [עבדים] כנענים בתורה אם לא לשביעי כדאמרין לשביעי הכל משלימין וכו'....מורי
רבנו [=מהר"ם]...

במאמרנו הבא נראה שהתוספות מעלים הצעה דומה.

ב. השמעת קריאת התורה – אם החובה הכרוכה בקריאת התורה היא שפסוקי התורה פשוט יישמעו,
ייתכן שלא משנה אם הקורא יכול להוציא ידי חובה. אם תפקידו העיקרי של הקורא הוא לקרוא באופן
שמאפשר לכולם לשמוע, אולי אין משמעות לזהותו של מי שעושה זאת בפועל. המאירי מביא גישה זו
בהקשר לנער שטרם הגיע לגיל מצוות:

בית הבחירה (מאירי) מגילה כד ע"א
קטן קורא בתורה שאין הכוונה אלא להשמיע לעם ואין זו מצוה גמורה כשאר מצות ...

הרב משה פיינשטיין מיישם נימוק זה גם על קריאת נשים.

שו"ת אגרות משה או"ח ב, עב
ולכן ניחא בפשיטות מה שגם קטן עולה ויוצאין בקריאתו וכן אשה אף אם פטורה מקה"ת
[מקריאת התורה] ולא היה בכחה להוציא אחרים במצוה אחרת כה"ג [כהאי גוונא], משום דהא
אין השומעין צריכין להוציא מהקורא אלא ששמיעתן הקריאה היא המצוה וזה עושין השומעין
בעצמן.

כל אחת מן הגישות יכולה להסביר מדוע באופן תיאורטי נשים יכולות לקרוא בתורה בציבור. כיוון ששתי
העליות הראשונות שמורות בעבור הכהן והלוי, ומאחר שהגמרא דנה רק בקריאת התורה בשבת, אפילו
האפשרות התיאורטית הזו מוגבלת. לפי הגישה הטוענת כי תפקידו של הקורא הוא להוציא ידי חובה,
האפשרות עשויה להיות מוגבלת אף יותר לאחת או לארבע העליות האחרונות מתוך שבע העליות
בשבת.

עם זאת, מגבלות תיאורטיות ומעשיות על קריאת נשים אינן גורעות מהערך ההלכתי שיש לכך שנשים
ישמעו קריאת התורה.

במאמרנו הבא נדון בעלייה לתורה וקריאת נשים בקבוצות תפילה של נשים.

העמקה נוספת

²⁵ לבת כהן או לבת לוי אין את מעמד מלא של כהן או לוי. בדיונים בכמה וכמה מצוות, הביאו חז"ל את אותו המדרש:
קידושין לו ע"א

כהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתירות בני אהרן ולא בנות אהרן

²⁶ הרמב"ם מביא גישה דומה בנוגע לקטן שטרם הגיע למצוות.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת מגילה ד, ו

קטן קורא בתורה, אמר אחד מן הגאונים האחרונים שזה אחר השלישי.

- הרב דוד אויערבך, הליכות ביתה, פרק 9.
- הרב יוסף דוב סולבייצ'יק, "קריאת התורה בשבת, שני, וחמישי." שיעורים לזכר אבא מורי כרך א.
- הרב יוסף דוב סולובייצ'יק, "בעניין תקנת משה." שיעורים לזכר אבא מורי כרך ב.
- הרב אריה והרב דוב פרימר, "נשים, קריאת התורה ועליות." Tradition, 46:4, (חורף 2013), עמ' 238-67. תרגום נמצא [כאן](#).